

SPLITSKA DEKLARACIJA

U prostorijama Filozofskog fakulteta u Splitu, na Poljani kraljice Jelene, 23. listopada održana je 2015. međunarodna znanstvena konferencija pod naslovom *Europa regija i Mediteran – kamo ide Hrvatska?*

Organizatori konferencije, Institut za Europske i globalizacijske studije (Zagreb), Jean Monnet katedra za političke studije EU Fakulteta političkih znanosti iz Zagreba, Institut za migracije i narodnosti, također iz Zagreba, te Filozofski i Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, okupili su tom prigodom neke od najeminentnijih stručnjaka za europske integracije i za politike EU-a – politologe, pravnike, antropologe, povjesničare i humaniste iz Hrvatske, Slovenije, Austrije, Francuske, Španjolske i Italije – kako bi u otvorenoj i znanstveno utemeljenoj diskusiji s različitim točaka gledišta raspravili uzroke i posljedice aktualne humanitarne krize kojom su zahvaćeni milijuni ljudi na Bliskom i Srednjem istoku te u Africi, a koja je pokrenula nezaustavljiv val ratnih i političkih izbjeglica te ekonomskih migranata prema Europi.

Koncem mjeseca rujna ove godine, OUN-ova Agencija za izbjeglice procijenila je da se tijekom 2015. i 2016. godine u Europi može očekivati oko 1,4 milijuna izbjeglica – tj. gotovo dvostruko više u odnosu na procjene s početka istog mjeseca – iz ratom i/ili ekonomski uništenih država Sredozemlja i Afrike te posebice Bliskog i Srednjeg istoka. Ovaj neočekivani i nezaustavljivi val izbjeglica, ali i radnih imigranata, koji se kreću "mediteranskom" i "balkanskom" rutom, stavlja Europu i Europsku uniju pred veliku kušnju, ne samo što se tiče mogućnosti prihvata tolikih izbjeglica nego i kao test otvorenosti "kozmpolitske Europe", domovine ljudskih prava i demokracije.

S porastom broja izbjeglica i migranata u EU-u, uočava se i jačanje radikalizama te porast utjecaja protuuseljeničkih i antiglobalizacijskih stranaka, a koje su i na posljednjim izborima za Europski parlament već osvojile značajan postotak glasova i mandata. Sudeći prema aktualnim otvaranjima i zatvaranjima granica, mnoge se države članice EU-a već kolebaju između načela otvorenih društava i ideje "Europe tvrđave", a vrlo skoro bi se mogle naći razapete i između "metodološkog nacionalizma" i "metodološkog kozmopolitizma".

Mi, okupljeni sudionici splitske konferencije, svjesni trenutka u kojem se nalazi hrvatsko društvo, Europa i svijet, a pod dojmom sadašnje humanitarne izbjegličke krize u razmjerima "seobe naroda" s dalekosežnim posljedicama za budućnost identiteta hrvatskog društva i Europe, obraćamo se intelektualnoj, političkoj i kulturnoj javnosti, hrvatskoj, europskoj i svjetskoj, kao i političkim institucijama koje imaju moć odlučivanja.

Ovu Deklaraciju donosimo kao rezultat rada konferencije u nadi da će naša razmišljanja i sugestije doprijeti do onih koji još uvijek ne čine što je potrebno da se onemoguću političke i ekonomske uzročnike ove velike krize, kao i religijske ekstremizme koji se njome hrane.

U tom smislu držimo da je potrebno istaknuti sljedeće.

Aktualna izbjeglička i migracijska kriza rezultat je ponajprije kratkovidne i energetske zainteresirane destabilizacije autoritarnih režima od strane velikih sila. Ona je međutim drugim svojim dijelom, odraz i velike svjetske, financijske i ekonomske krize (2007.-2012.) koju je iznjedrila neoliberalna, ekonomska i financijska globalizacija. Ona je s jedne strane proizvela moćnu globalnu, financijsku oligarhiju, a s druge sve veće i šire siromaštvo. Bjelodano je, naime, da je masovni val izbjeglica izravno povezan s kriznim žarištima diljem Bliskog i Srednjeg istoka, kao i sjeverne Afrike, i to kao posljedica neodgovornih, neokolonijalnih pohoda u toj regiji svijeta, ali i posljedičnog islamističkog terorizma.

Mediteran je kolijevka više civilizacija, kultura i religija – od židovstva i kršćanstva, preko grčke filozofije i rimskog prava, do arapske znanosti i kulture... – na kojima se utemeljio kulturni i vrijednosni identitet Europe, a posredno i obaju Amerika. U kontekstu današnje globalizacije kao procesa ekonomskog i političkog, tehnološkog i informacijsko-komunikacijskog, ali i kulturnog i medijskog povezivanja, Mediteran još uvijek predstavlja **bogato susrećište naslijeđa i prostor**

susreta kultura, vjera i civilizacija te njihova međusobnog prožimanja.

Povijesnim preslagivanjem i premještanjem centara moći, od Mediterana prema sjeveru Europe, od sjevera Europe prema Americi, od Amerike prema Aziji, Mediteran, kao jedan od prvih aktera globalizacije danas se pojavljuje sve više u ulozi **objekta, odnosno žrtve globalizacije** i globalnih dionika.

Zbog neusklađenosti, odnosno **nepostojanja zajedničke europske vanjske i obrambene, ali i useljeničke politike**, pojedine države članice Europske unije, a među njima i Hrvatska, našle su se **na izravnom udaru izbjegličkog vala** koji su izravno ili neizravno prouzročile, među inima, i vanjske politike nekih država članica EU-a. Aktualna kriza odražava se snažno na više mediteranskih država EU-a ugrožavajući jednu od njihovih temeljnih gospodarskih djelatnosti, turizam, jedan od osnovnih izvora prihoda lokalnog stanovništva.

Ukoliko želi krenuti u rješavanje "izbjegličke krize", Europska se unija mora suočiti s **uzrocima**, a ne samo **posljedicama** aktualne krize. Poštujući suverenitet država izvorišta emigracije, njihovim stanovnicima potrebno je prije svega omogućiti **uspostavljanje mira** kao preduvjet za život dostojan čovjeka u vlastitoj domovini.

Neovisno o perspektivi **demografskog deficita Europske unije** – ovdje podsjećamo da će 2050. godine prosječna dob u EU-u biti 49 godina – prisilne migracije stanovništva, ma što ih poticalo (ratovi, terorizam, diktature, klimatske promjene...), ne mogu uroditi društvenim prosperitetom, nego samo brojnim ljudskim tragedijama, a koje se već danas broje u milijunima.

Mediteranski korijeni Europe ishodište su njena današnjeg kaleidoskopskog identiteta **utemeljenog na pluralizmu jezika, kultura i svjetonazora**, kao i na **političkoj demokraciji**, u kojoj je, za razliku od nekih drugih modela, ljudska osoba vrijednosno ishodište i svrha postojanja države, prava i javne uprave. Zaborav čovjeka kao konkretne osobe, a sve u ime nekih "viših" identitetskih, političkih, ekonomskih... kolektivnih ciljeva i potreba, povijesno je svaki put dovodio do ratova, katastrofa i humanitarnih kriza. Europa stoga ne smije zaboraviti prvu od svojih vrijednosti, a to je **dostojanstvo ljudske osobe** (v. Povelju temeljnih prava Lisabonskog ugovora – 2009.), uključujući i ono svakog "stranca" koji stoji pred njezinim vratima, gladan, bos i ozebao.

Za razliku od nekih suvremenih "kultura", koje nam nameću, između ostalog, i globalizirani mediji masovne komunikacije, u kojima čovjek čovjeka u krizi "gleda preko nišana", mediteranska tradicija Europe očituje se i u gostoprimstvu, i to ne samo kad je riječ o osobnoj sferi odnosa ili u turizmu nego i kad su u pitanju zajedničke pravne tradicije pružanja utočišta i azila.

U tom pogledu Hrvatska je pružila i konkretan dobar primjer koji bi mogle nasljedovati i druge zemlje, a to je *Deklaracija europskih muslimana*, potpisana u Zagrebu 2006. godine. Hrvatska je tom Deklaracijom ukazala na način i put, kojima se mogu spriječiti i razriješiti identitetski razdori, ali i pružiti primjer dobrog shvaćanja prava i obveza građana u europskim državama.

Stoga ovim putem apeliramo na intelektualnu, političku i kulturnu javnost – hrvatsku, europsku i svjetsku, kao i na političke institucije, da u svakom trenutku svog djelovanja imaju na umu odgovornost svih, građana, skupina i država, za poštivanje i zaštitu temeljnih ljudskih prava kako su ona zajamčena posebice u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda te u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, a koja prava između ostalog uključuju:

- pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost, bez ikakve razlike glede rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja ili neke druge okolnosti;
- pravo na slobodu kretanja i boravka u granicama bilo koje države;
- pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi;
- pravo na socijalnu sigurnost i ostvarenje gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava, koja su uvjet dostojanstva i neometanog razvoja svake ljudske osobe;
- pravo na društveni i međunarodni poredak u kojemu se prava i slobode utvrđene Općom deklaracijom o ljudskim pravima mogu u punoj mjeri ostvariti.

Na koncu držimo bitnim istaknuti da načelna i praktična solidarnost nipošto ne smije biti jednostrana i nerazborita. Potrebno je, naime, i u sadašnje vrijeme voditi računa o stvarnom ekonomskom, socijalnom, političkom, pa i kulturološkom stanju država prihvata izbjeglica i migranata, o njihovim mogućnostima, kao i o potrebi održanja njihove stabilnosti, materijalne i moralne sigurnosti njihovih stanovnika te o

legitimnim pravima i interesima društava i država kroz koje migranti prolaze ili koje ih prihvaćaju.

Stoga u cilju zaštite mira i pravičnosti u tim državama, kao i duha gostoprimstva, ističemo i dužnost poštivanja – od strane izbjeglica i migranata – zemalja useljenja, njihovih vrijednosti, kulture, zakona i svjetonazora, njihova prava na provjeru useljenika, tj. razlikovanje izbjeglica koji se ne mogu vratiti u svoju domovinu od ekonomskih migranata, te dužnost europskih institucija da uvažavaju stvarne mogućnosti pojedinih država članica.

Pri tome držimo i ponavljamo da je naročito dužnost Europske unije da djeluje na uzroke, korijene i izvore ovih velikih migracija, a to su građanski i vjerski ratovi, ali i imperijalni interesi velikih sila. U tom smislu isto tako inzistiramo na tome da je dužnost i Europske unije i država članica da sprječavaju i kažnjavaju kriminalne krijumčare ljudi na moru i na kopnu. S druge pak strane europske zemlje koje trebaju i žele primati useljenike moraju se pobrinuti da u tome postupaju po humanim načelima, npr. otvarajući regrutacijske centre za radnike na Bliskom istoku i u sjevernoj Africi te organizirajući humani prijevoz useljenika. I, na koncu, Europska bi unija u svojoj politici azila trebala razmotriti mogućnost ispitivanja zahtjeva za azil već u tranzitnim polazištima izbjeglica, Turskoj, Jordanu, Libanonu... a ne tek u Europi, nakon čestih nesreća na moru i tisuća kilometara prijeđenih od strane izbjeglica i migranata – žrtava "prijevoznika" i krijumčara ljudi.

U Splitu, 27. listopada 2015.

Potpisnici Deklaracije (abecednim redom)

Carmen Bizzarri, dr. sc., Università Europea di Roma, Italija

Joško Božanić, prof. dr. sc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Tanja Cerruti, dr. sc., Sveučilište u Torinu, Italija

Angelika Ergaver, doktorant, Inštitut Nove Revije, Zavod za humanistiko, Ljubljana, Slovenija

Aleksandar Jakir, prof. dr. sc., dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Marc Gjidara, prof. emerit. dr. sc., Sveučilište Paris II – Panthéon-Assas i Centar za europsku dokumentaciju i istraživanja *Robert Schuman*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

Nansi Ivanišević, dr. sc., Prokultura – Opservatorij kulturnih politika – Split/
Ured državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji, Odjel za prosvjetu i kulturu

- Mislav Kukoč, prof. dr. sc.**, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Andelko Milardović, prof. dr. sc., Institut za Europske i globalizacijske studije / Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
Vedran Obućina, uni. spec., Društvo za mediteranske studije, Sveučilište u Rijeci
Margherita Pedrana, dr. sc., UniversitàEurope a di Roma, Italija
Jadranka Polović, dr. sc., Visoka škola MM i komunikacijskih tehnologija, Split
Željko Radić, prof. dr. sc., dekan Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Splitu
Karlo Ruzicic-Kessler, dr. sc., Austrijska akademija znanosti
Neven Šimac, dr. sc., Centar za europsku dokumentaciju i istraživanja Robert Schuman, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
Ivo Šimunović, prof. emerit. dr. sc., Sveučilište u Splitu
Jure Vujić, mr. sc., politolog, Institut za geopolitiku i strateška istraživanja, Zagreb